

Філологія

УДК 81'25:316.77

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18108416>

**Переклад як інструмент подолання міжкультурних комунікативних
бар'єрів у професійній підготовці перекладачів**

Ваврів Ірина Ярославівна,

асистент кафедри теорії і практики перекладу,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна,
<https://orcid.org/0000-0003-0554-3357>

Конкульовський Володимир Вікторович,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і практики перекладу,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна,
<https://orcid.org/0000-0003-0950-8508>

Цепенюк Тетяна Олегівна,

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії
і практики перекладу, Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-8974-6436>

Прийнято: 19.12.2025 | Опубліковано: 31.12.2025

Анотація: *Стаття присвячена дослідженню перекладу як ефективного інструменту подолання міжкультурних комунікативних бар'єрів у процесі професійної підготовки майбутніх перекладачів. У центрі уваги перебувають теоретичні засади міжкультурної комунікації в перекладознавстві, роль перекладача як посередника між культурами, а також перекладацькі стратегії й тактики, спрямовані на нейтралізацію культурно зумовлених розбіжностей у комунікативній взаємодії. Особливу увагу приділено формуванню міжкультурної компетентності перекладача та методичним аспектам її розвитку в умовах фахового навчання.*

Мета статті *полягає у теоретичному обґрунтуванні ролі перекладу як інструменту подолання міжкультурних комунікативних бар'єрів та у визначенні ключових напрямів формування міжкультурної компетентності у процесі професійної підготовки майбутніх перекладачів.*

У дослідженні використано низку методологічних підходів, зокрема міждисциплінарний, комунікативно-прагматичний, соціокультурний та компетентнісний, що уможливило комплексний аналіз перекладу як інструменту подолання міжкультурних комунікативних бар'єрів у професійній підготовці перекладачів.

Результати дослідження. *Установлено, що інтеграція міжкультурно орієнтованих перекладацьких завдань і автентичних матеріалів у процес фахової підготовки сприяє розвитку міжкультурної чутливості, професійної рефлексії та здатності адекватно інтерпретувати культурно марковані елементи тексту оригіналу. Проаналізовано теоретичні підходи до вивчення міжкультурної комунікації в сучасному перекладознавстві та суміжних наукових дисциплінах. Визначено сутність міжкультурних комунікативних бар'єрів та окреслено їх основні типи. Розкрито роль перекладу як механізму міжкультурної медіації у процесі подолання комунікативних бар'єрів. Охарактеризовано перекладацькі стратегії й тактики, спрямовані на*

нейтралізацію культурно зумовлених розбіжностей у міжкультурній взаємодії. Досліджено особливості відтворення культурно маркованих одиниць у перекладі з урахуванням прагматичних і соціокультурних чинників. Визначено структуру міжкультурної компетентності перекладача як складника його професійної підготовки. Проаналізовано методичні підходи до формування міжкультурної компетентності майбутніх перекладачів у процесі фахового навчання. Виявлено типові міжкультурно зумовлені помилки у перекладацькій діяльності студентів та встановлено причини їх виникнення.

Висновки. Узагальнено основні перекладацькі стратегії й тактики, спрямовані на нейтралізацію культурно зумовлених розбіжностей у процесі міжкультурної комунікації. Визначено методичні орієнтири вдосконалення фахової підготовки майбутніх перекладачів, що передбачають системне впровадження міжкультурно спрямованих перекладацьких завдань та використання автентичних матеріалів у навчальному процесі.

Ключові слова: перекладацька практика, компетентність, лінгвістика, перекладацькі стратегії, міжкультурна медіація, потенційні перешкоди, культурний контекст, культурно марковані одиниці.

Translation as a tool for overcoming intercultural communication barriers in the professional training of translators

Iryna Vavriv,

Assistant at the Department of Theory and Practice of Translation,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
Ternopil, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-0554-3357>

Volodymyr Konkulovskyy,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theory and Practice of
Translation, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University,
Ternopil, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-0950-8508>

Tetiana Tsepeniuk,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theory and Practice of
Translation Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University,
Ternopil, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-8974-6436>

Abstract: *This article is dedicated to the examination of translation as a potent instrument for overcoming cross-cultural communication obstacles during the professional education of prospective translators. Emphasis is placed upon the conceptual underpinnings of intercultural exchange within translation scholarship, the function of the translator as a bridge between societies, and rendering approaches and methods intended to mitigate culturally rooted divergences in conversational engagement. Particular focus is given to cultivating the translator's intercultural aptitude and the pedagogical facets of its advancement within vocational preparation.*

Objective. *The aim of the article is to theoretically affirm the function of translation as a device for surmounting cross-cultural communication obstacles and establishing principal spheres of intercultural aptitude development during the vocational instruction of prospective translators.*

Methods. *The research employed several methodological approaches, such as interdisciplinary, communicative-pragmatic, sociocultural, and competency-based, which permitted a thorough examination of translation as a means for surmounting cross-cultural communicative obstacles in the professional*

development of translators.

Results. *It has been determined that the incorporation of interculturally focused translation assignments and genuine resources into the professional training process fosters the growth of intercultural awareness, professional consideration, and the aptitude to properly interpret culturally distinct aspects of the source text. Theoretical perspectives on examining intercultural exchange in contemporary translation studies and connected scholarly fields have been reviewed. The core nature of intercultural communicative hindrances has been ascertained and their primary categories detailed. The function of translation as a means of intercultural mediation in resolving communicative obstacles has been shown. Translation approaches and methods designed to counteract culturally rooted disparities in intercultural engagement have been described. The characteristics of rendering culturally marked units in translation have been examined, considering pragmatic and sociocultural aspects. The makeup of the translator's intercultural skill as a part of their professional education has been established. Methodological avenues for developing the intercultural capability of prospective translators during their professional schooling are reviewed. Usual interculturally driven mistakes in students' translation work are identified and the causes for their appearance are determined.*

Conclusions. *The primary translation approaches and methods intended to diminish culture-rooted variations within intercultural exchanges are summarized. Procedural directives for enhancing the vocational preparation of prospective translators are established, which mandate the regular execution of cross-culturally focused translation assignments and the utilization of genuine resources in the learning process.*

Keywords: *translation practice, competence, linguistics, translation strategies, intercultural mediation, potential obstacles, cultural context, culturally marked units.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації та інтенсифікації міжкультурних контактів переклад набуває статусу ключового засобу забезпечення ефективної міжкультурної комунікації. Водночас зростання обсягів міжкультурної взаємодії супроводжується посиленням комунікативних бар'єрів, зумовлених відмінностями мовних картин світу, культурних норм, цінностей і комунікативних стратегій учасників спілкування. За цих умов діяльність перекладача виходить за межі суто мовного посередництва та передбачає виконання функцій культурного медіатора, здатного інтерпретувати й адаптувати зміст повідомлення з урахуванням соціокультурного та прагматичного контексту.

Найбільш проблемні аспекти професійної підготовки перекладачів у сучасних освітніх програмах можна чітко окреслити за кількома взаємопов'язаними напрямками:

- дисбаланс між лінгвістичною та міжкультурною підготовкою;
- обмежений зв'язок між теорією перекладу та практикою;
- недостатній розвиток навичок культурної медіації;
- обмежене використання автентичних матеріалів.

Перекладачеві дедалі частіше доводиться працювати з підтекстом, імпліцитними смислами та культурно маркованими елементами, які не мають прямого відповідника іншою мовою. За оцінками галузевих аналітиків, близько 60% комунікативних збоїв у міжнародних проєктах пов'язані саме з культурними та прагматичними розбіжностями, а не з технічними помилками перекладу. У цьому контексті вимоги до професійної підготовки перекладачів істотно зростають: поряд із мовною компетентністю на перший план виходить здатність орієнтуватися у соціокультурних процесах, критично інтерпретувати дискурс і гнучко адаптувати повідомлення до конкретної аудиторії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні дослідження в галузі перекладу та збереження культурних нюансів у перекладі проводили багато дослідників. До теоретичних досліджень належать праці, зокрема, О.Ю. Герасименко, А.О. Гончаренко [1, с. 38], які надали можливі практичні поради щодо включення культурної інформації в процес перекладу й використання цієї інформації для передачі культурних нюансів. Л.К. Крайняк, О.Б. Боднар, О.І. Дуда [2, с. 131] розглядали положення сучасних перекладацьких концепцій з метою виявлення тієї, що найбільше відповідає перекладу як процесу міжкультурної комунікації.

У сучасних дослідженнях з перекладознавства та міжкультурної комунікації особлива увага приділяється формуванню міжкультурної компетентності майбутніх перекладачів як центрального елементу професійної підготовки. Аналіз сучасних досліджень Л. Киричук, Л. Ковальчук, Н. Пожарської [3, с. 148], Ю. А. Лободи [4] показує, що міжкультурна компетентність є ключовим фактором ефективного подолання комунікативних бар'єрів у перекладі. Ці праці доводять, що формування знань про культурні коди, стратегій адаптації та прагматичних аспектів тексту значно підвищує якість міжкультурної взаємодії. Л. В. Савицька, К. Л. Ковальова, І. В. Безугла [5, с. 279] досліджували вплив перекладу на міжкультурну комунікацію.

Крім перекладознавчих праць, важливе місце займають педагогічні та методичні дослідження, які підкреслюють важливість міжкультурної компетентності як загального науково-педагогічного поняття, що також має значення для підготовки перекладачів, – зокрема, роботи, які розглядають концепт міжкультурної компетентності в навчальних дискурсах В. Гаманюк, В. Карпюк, І. Шуміліної та В. Устінової [6, с.1].

До емпіричних досліджень належать роботи Л. Мірзоева та О. Сюрмен [7, с. 168], де автори на основі емпіричного дослідження виявили потребу в

інтеграції культурної інформації на фонетичному, граматичному та культурному рівнях у процесі підготовки перекладачів, що дозволяє точніше передавати смислову й культурну складову тексту. І. Кабаченко, Артеменко Ю. [8, с. 33] пропонують модель формування, що включає когнітивні, мотиваційно-ціннісні та діяльнісні компоненти; наголос на інтеграції практичних перекладацьких завдань, міждисциплінарності та самоосвітніх навичок. Питання комунікативних бар'єрів у професійній підготовці перекладачів вивчали Мовчан Л.Г., Головська І.В. [9, с. 51], Швець Н., Швець О. [10, с. 296].

Так, у низці робіт останніх років розглядається взаємозв'язок між перекладом і міжкультурною комунікацією як засобом успішного подолання культурних бар'єрів. Зокрема, автори В. Taşkın і М. F. Çömlükçi показують важливість метакогнітивного підходу у формуванні міжкультурної компетентності студентів-перекладачів шляхом включення практичних завдань і саморефлексії, що сприяє покращенню чутливості до культурних відмінностей та розвитку навичок міжкультурної взаємодії [11, с. 111].

Питання інтеграції міжкультурної компетентності у навчальний процес досліджує також S. Mejri, підкреслюючи, що перекладач, який демонструє високий рівень знань про культурні особливості та адаптаційні навички, є більш успішним у професійній діяльності [12, с. 1760]. У цьому контексті пріоритетними стають не лише мовні, а й культурні та комунікативні навички, що узгоджується з підходами компетентнісної парадигми освіти перекладачів.

Важлива роль культурно орієнтованої практики у навчанні перекладу підкреслюється й у міжнародних дослідженнях: наприклад, у роботі ImageNing Li [13, с. 867] культурний переклад розглядається як трансформаційний педагогічний інструмент, що сприяє формуванню міжкультурної та транскультурної компетентності студентів через

інтеграцію різних культурних перспектив у навчальні програми.

Попри активний розвиток досліджень у галузі перекладознавства та міжкультурної комунікації, низка аспектів проблеми перекладу як інструменту подолання міжкультурних комунікативних бар'єрів залишається недостатньо опрацьованою. Аналіз наукових праць засвідчує, що більшість досліджень зосереджується або на теоретичному осмисленні міжкультурної компетентності перекладача, або на окремих методичних прийомах її формування, зокрема, моделі формування міжкультурної компетентності, запропоновані Л. Мірзоевим і О. Сюрмен, а також І. Кабаченко й Ю. Артеменком, зосереджуються переважно на структурі компетентності та окремих методичних засобах її розвитку, тоді як цілісна модель інтеграції перекладу як механізму міжкультурної медіації у систему професійної підготовки перекладачів досі не набула належного висвітлення. Запропонований у статті концепт розглядає переклад як інтегративну основу професійної підготовки перекладачів, що поєднує мовний, культурний, прагматичний і комунікативний виміри в єдину модель. Таке зіставлення з уже наявними дослідженнями дозволяє чітко підкреслити наукову новизну роботи та її внесок у розвиток теорії й методики перекладацької освіти.

Метою статті є теоретичне обґрунтування перекладу як дієвого інструменту подолання міжкультурних комунікативних перешкод та визначення головних напрямів формування міжкультурної компетентності у процесі фахової підготовки майбутніх перекладачів з урахуванням сучасних наукових підходів.

Для досягнення поставленої мети у статті передбачається розв'язання таких завдань:

- Проаналізувати сучасні наукові підходи до проблеми міжкультурної комунікації.
- Визначити функції перекладу як механізму міжкультурної медіації в

умовах професійної комунікації.

- Охарактеризувати перекладацькі стратегії й тактики.
- Визначити методичні орієнтири у контексті подолання міжкультурних комунікативних бар'єрів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні процеси глобалізації, інтенсифікація міжнародних контактів та розширення міжкультурної взаємодії спричиняють зростання ролі перекладу як ключового засобу забезпечення дієвої комунікації між представниками різних мовних і культурних спільнот. У цих умовах перекладацька діяльність виходить за межі суто мовної передачі інформації та набуває характеру складного соціокультурного посередництва, яке спрямоване на подолання міжкультурних комунікативних перешкод, що виникають у процесі спілкування [14].

Міжкультурні комунікативні бар'єри зумовлюються не лише відмінностями мовних систем, але й розбіжностями у культурних нормах, цінностях, стереотипах мислення та комунікативних стратегіях. Неврахування цих чинників у перекладацькій практиці може призводити до спотворення змісту повідомлення, прагматичних збоїв та комунікативних непорозумінь. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання професійної підготовки перекладачів, здатних ефективно діяти в умовах міжкультурної комунікації та виконувати функцію культурних медіаторів [15, с. 604].

Значущість міжкультурної комунікації полягає в її здатності забезпечувати взаєморозуміння та співпрацю в умовах культурного різноманіття. Вона сприяє подоланню стереотипів, зниженню рівня комунікативної напруги та формуванню толерантного ставлення до культурних відмінностей. У цьому контексті міжкультурна комунікація виконує не лише інформаційну, а й соціально-інтеграційну функцію,

виступаючи засобом консолідації суспільства та налагодження міжкультурного діалогу [16, с. 190].

Міжкультурна комунікація сприймається як складне багатовимірне явище, що твориться на перехресті кількох наукових галузей. Такий міждисциплінарний характер спричинив виникнення різноманітних теоретичних. У перекладознавстві ці концепції адаптуються з огляду на специфіку перекладацької роботи та ролі перекладача як посередника між культурами [5, с. 279]:

- лінгвістичний підхід - міжкультурна комунікація аналізується через призму мовних структур, семантики та прагматики;
- соціокультурний підхід - у цьому контексті міжкультурна комунікація трактується як взаємодія культурних систем, а переклад — як процес інтерпретації та адаптації культурно маркованих смислів;
- прагматичний підхід, у якому міжкультурна комунікація формується не лише мовними засобами, а й ситуаційними та культурними чинниками;
- когнітивний підхід - міжкультурна комунікація досліджується як взаємодія різних мовних картин світу та когнітивних моделей;
- компетентнісний підхід - міжкультурна комунікація розглядається як сукупність знань, умінь, навичок і ціннісних орієнтацій, які необхідні для ефективної взаємодії в багатокультурному середовищі.

Узагальнення зазначених теоретичних підходів дає підстави стверджувати, що міжкультурна комунікація є складним процесом, успішність якого залежить від узгодженості мовних, культурних, когнітивних і прагматичних чинників [17, с. 23].

Класифікація міжкультурних комунікативних бар'єрів та причин їх виникнення подана у табл. 1. Це дозволяє чітко порівняти види бар'єрів, підстави їх появи та безпосередній вплив на спілкування.

Таблиця 1

Класифікація міжкультурних комунікативних бар'єрів та причин їх виникнення

Тип бар'єра	Зміст	Причини виникнення
Лінгвістичні	Труднощі, пов'язані з відмінностями у граматиці, лексиці, фонетиці та семантиці мов	Різні мовні системи, багатозначність слів, фразеологізми, стилістичні особливості
Культурні	Відмінності у цінностях, традиціях, нормах поведінки, ритуалах та соціальних ролях	Різні культурні моделі, звичаї, норми комунікації, невербальні сигнали
Психологічні	Труднощі, пов'язані з внутрішніми установками, стереотипами та упередженнями	Страх помилок, невпевненість, стереотипи, недостатня мотивація до взаємодії
Соціальні та організаційні	Бар'єри, зумовлені структурою соціального чи професійного середовища	Відмінності у соціальному статусі, ролях, організаційних нормативах

Джерело: сформовано авторами на основі [18, с. 182; 19, с. 18]

Розуміння класифікації та причин виникнення міжкультурних комунікативних бар'єрів є фундаментальним для розробки ефективних перекладацьких стратегій, формування міжкультурної компетентності та підвищення якості комунікації в багатокультурному середовищі. У професійній підготовці перекладачів це знання дозволяє не лише виявляти потенційні перешкоди, а й прогнозувати способи їх подолання, що є важливим чинником успішної міжкультурної взаємодії [20, с. 431].

Перекладач виконує не лише лінгвістичну функцію передачі змісту тексту, а й важливу соціокультурну роль у системі міжкультурної комунікації. Він виступає посередником між різними мовними та культурними спільнотами, забезпечує не лише адекватну трансляцію слів, а й правильне відтворення культурних значень, соціальних норм.

Взаємозв'язок між теоретичними концепціями соціокультурної ролі перекладача та практичними аспектами його діяльності, що особливо

важливо для професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері перекладу представлено у табл.2.

Таблиця 2

Соціокультурна роль перекладача у процесі міжкультурної комунікації

Функція перекладача	Зміст	Приклади реалізації у міжкультурній комунікації	Вплив на комунікацію та переклад
Медіаційна	Посередництво між культурами, нейтралізація бар'єрів	Адаптація повідомлень до культурного контексту цільової аудиторії	Забезпечує порозуміння, запобігає культурним непорозумінням
Когнітивна	Сприяння інтерпретації змісту з урахуванням культурних моделей світу	Пояснення культурно специфічних термінів, концептів, фразеологізмів	Підвищує точність сприйняття та розуміння повідомлення
Комунікативно-прагматична	Передача наміру мовця та функціональної значущості повідомлення	Вибір перекладацьких стратегій для досягнення ефекту, який очікує автор	Забезпечує адекватне сприйняття повідомлення та виконання комунікативної мети
Освітньо-методична	Формування міжкультурної компетентності у студентів-перекладачів	Використання автентичних матеріалів, вправ на аналіз культурних кодів	Розвиває здатність майбутніх перекладачів прогнозувати та подолати бар'єри

Джерело: сформовано авторами на основі [5, с. 279; 21, с. 120; 22, с. 247]

У процесі міжкультурної комунікації перекладач стикається з необхідністю передавати не лише мовний зміст, а й культурні особливості вихідного тексту. Культурно зумовлені розбіжності, що виникають унаслідок відмінностей у цінностях, традиціях, соціальних нормах і когнітивних моделях, можуть призводити до непорозумінь, спотворення змісту або втрати прагматичного ефекту повідомлення. Для подолання цих труднощів у перекладознавстві виділяють низку стратегій та тактик, які дозволяють адаптувати текст до культурного контексту цільової аудиторії, зберігаючи

його зміст і функцію [23, с. 170].

1. Стратегія еквівалентності – спрямована на максимально точне відтворення смислу та функції вихідного тексту у цільовій культурі. Вона включає такі тактики, як:

- використання синонімічних відповідників;
- заміна культурних маркерів на найбільш близькі у цільовій культурі;
- збереження авторського стилю та жанрової специфіки.

2. Стратегія адаптації – передбачає корекцію тексту з урахуванням культурних і соціальних особливостей цільової аудиторії. Тактики цієї стратегії включають:

- локалізацію назв, реалій та історико-культурних відсилок;
- пояснювальні вставки (footnotes або інтертекстуальні пояснення);
- заміну специфічних жестів, етикетних форм або стереотипів на еквіваленти, зрозумілі для адресата.

3. Стратегія транслітерації застосовується для збереження автентичності вихідного тексту. Тактика охоплює перенесення термінів, назв або ідіом у їхньому первісному вигляді з додатковими роз'ясненнями за потреби.

4. Стратегія універсалізації – тексти трансформуються таким чином, щоб їхній зміст став зрозумілим для представників різних культур без втрати головного смислу.

5. Стратегія комунікативної компенсації – передбачає нейтралізацію втрат інформації або прагматичного ефекту, що виникли через культурні розбіжності, шляхом додаткових пояснень, перефразування або використання іншого комунікативного ресурсу [24, с. 110].

Важливе значення у міжнаціональній комунікації має дослідження певних складових тексту, що несуть знання про культуру. До таких елементів належать культурно марковані одиниці, відтворення яких у перекладі

потребує врахування не лише лінгвістичних, а й прагматичних і соціокультурних чинників [25, с. 54].

Культурно марковані одиниці (КМО) — це слова, фрази, ідіоми, реалії та символи, що відображають специфіку певної культури та несуть інформацію про її соціальні, історичні та ціннісні особливості. Вони відіграють важливу роль у міжкультурній комунікації, так як відтворення цих елементів у перекладі визначає точність передачі культурного контексту та прагматичної функції повідомлення [26, с. 79].

Успішне відтворення культурно специфічних одиниць у тексті неможливе без наявності у перекладача системних знань, умінь і ціннісних орієнтацій, що забезпечують ефективну міжкультурну взаємодію. Визначення структури міжкультурної компетентності дозволяє систематизувати ключові компоненти професійних навичок, які формують здатність перекладача прогнозувати та нейтралізувати комунікативні бар'єри, забезпечуючи адекватне та культурно чутливе виконання перекладацьких завдань [27, с. 64].

Структура міжкультурної компетентності перекладача включає кілька взаємопов'язаних компонентів [28, с. 55]:

1. Когнітивний компонент – знання мовних систем, культурних реалій, традицій, історичного та соціального контексту обох культур. Цей компонент забезпечує розуміння культурно специфічних одиниць, норм поведінки та ціннісних пріоритетів різних спільнот.

2. Комунікативно-прагматичний компонент – уміння застосовувати знання для ефективної міжкультурної взаємодії, обирати адекватні перекладацькі стратегії та тактики, адаптувати повідомлення до потреб та очікувань адресата цільової культури.

3. Соціокультурна складова – розвиток чутливості до культурних відмінностей, здатність передбачати можливі комунікативні труднощі у

процесі перекладу.

4. Ціннісна та етична складова – формування професійної етики перекладача, готовності дотримуватися нейтральності та поваги до культурних розбіжностей [29, с. 8].

5. Методологічно-практичний складник – спроможність запроваджувати різноманітні способи та технології перекладу, розбирати культурно марковані складові, уживати методи компенсації, пристосування та адаптації, котрі гарантують успішне донесення культурного тла.

Методичні підходи до формування міжкультурної компетентності спрямовані на розвиток у студентів як теоретичних знань, так і практичних умінь адаптувати переклад до культурного та соціального контексту. У навчальному процесі застосовуються різні стратегії, серед яких komponування навчальних компонентів, проектно-діяльнісні моделі, комунікативно-орієнтовані методи, інтегративні та технологічні підходи. Кожен з них має свої особливості та потенціал для розвитку когнітивних, соціокультурних, прагматичних і ціннісно-етичних складових компетентності перекладача [30, с. 18].

Для систематизації методичних підходів до становлення міжкультурної спроможності майбутніх фахівців-перекладачів слушно подати їх у вигляді табл. 3. Це дає змогу виразно окреслити провідні стратегії навчання під час фахової підготовки.

Таблиця 3

Методичні підходи до формування міжкультурної компетентності
майбутніх перекладачів

Методичний підхід	Зміст	Приклади реалізації у навчальному процесі	Вплив на формування міжкультурної компетентності
Компонентний	Послідовне	Викладання	Забезпечує систематичне

	формування окремих складових компетентності	спеціалізованих дисциплін, практичні вправи, міжкультурні проекти	освоєння когнітивних, соціокультурних та практичних знань
Проектно-діяльнісний	Навчання через реальні чи змодельовані міжкультурні проекти	Кейси, симуляції, перекладацькі проекти, інтерактивні завдання	Розвиває практичні навички, критичне мислення та здатність вирішувати міжкультурні проблеми
Комунікативно-орієнтований	Розвиток міжособистісної взаємодії та комунікативних умінь	Рольові ігри, дискусії, дебати, тренінги з моделювання реальних комунікацій	Формує навички адаптувати повідомлення, передбачати поведінку співрозмовника
Інтегративний	Поєднання різних методів і стратегій навчання	Теорія + практика, робота з автентичними текстами, аналіз культурних кодів	Забезпечує повний розвиток міжкультурної компетентності
Технологічний	Використання ІКТ та мультимедійних засобів	Онлайн-платформи, інтерактивні матеріали, дистанційне навчання	Дозволяє моделювати міжкультурні ситуації, тренувати навички перекладу у різних контекстах

Джерело: сформовано авторами на основі [4; 31, с. 47; 32, с. 202]

Використання автентичних текстів у навчальному процесі має високий дидактичний потенціал для розвитку міжкультурної компетентності. Автентичні матеріали дозволяють студентам працювати з реальними мовними та культурними контекстами, що забезпечує [33, с. 77]:

- розвиток здатності ідентифікувати та інтерпретувати культурно марковані одиниці;
- формування навичок адаптації тексту до культурного та прагматичного контексту цільової аудиторії;
- розвиток критичного мислення;
- підвищення мовної та культурної чутливості, необхідної для успішної міжкультурної взаємодії.

Автентичні тексти виступають не лише джерелом практичних завдань для опрацювання перекладу, а й потужним засобом формування професійної компетентності, що поєднує лінгвістичні, культурні та рефлексивні навички майбутніх перекладачів [34, с. 107].

У процесі фахової підготовки майбутніх перекладачів важливим завданням є виявлення типових міжкультурно обумовлених помилок, які виникають у перекладі текстів, що містять культурно специфічні елементи. Аналіз помилок помилок дає змогу виявити слабкі місця та окреслити головні причини їх появи. Розуміння цих аспектів є важливим для створення дієвих методичних кроків, що допомагають покращити якість навчання майбутніх перекладачів та змужніння їх міжкультурної обізнаності [14].

Для впорядкування типових помилок у перекладацькій діяльності сформовано табл.4.

Таблиця 4

Типові помилки у перекладацькій діяльності та причин їх виникнення

Тип помилки	Зміст	Причини виникнення
Лексичні та семантичні	Неправильне тлумачення слів, ідіом, фразеологізмів, термінів	Недостатнє знання мовної системи та культурних реалій; обмежений словниковий запас
Культурні	Невідповідність перекладу соціокультурним нормам та традиціям	Недостатнє знання цінностей та норм цільової культури; відсутність адаптаційних стратегій
Прагматичні	Порушення комунікативного наміру автора, стилю чи тональності тексту	Недостатній досвід у застосуванні прагматичних принципів перекладу; недостатнє розуміння цільової аудиторії
Невербальні та етикетні	Спотворення значення жестів, міміки, форм ввічливості	Незнання культурних норм невербальної комунікації; ігнорування етикету
Стилістичні та жанрові	Невідповідність стилю або жанру тексту при перекладі	Недостатнє розуміння стилістичних та жанрових особливостей мов; обмежений перекладацький досвід

Джерело: сформовано авторами на основі [28, с. 55; 34, с. 18]

Під час вивчення перекладу як засобу подолання міжкультурних комунікативних перепон отримано як позитивні, так і несприятливі висновки,

котрі демонструють результативність різних методичних засад у фаховій підготовці перекладачів. Позитивні висновки дають змогу виокремити влучні практики та методи, що стимулюють зростання міжкультурної обізнаності, мовного й культурного чуття здобувачів. Негативні висновки, у свою чергу, розкривають межі використаних підходів, складнощі в упровадженні стратегій пристосування та заміщення культуророзумовних складників, а також чинники, які зменшують дієвість освітнього процесу. Надання відповідних роз'яснень кожному висновку дозволяє багатоаспектно зважити дієвість методик, з'ясувати причини здобутків та хиб і окреслити шляхи покращення фахової підготовки перекладачів.

Для наочності та систематизації практичних рекомендацій щодо вдосконалення методики професійної підготовки перекладачів у міжкультурному контексті доцільно представити їх на рис.1

Рис. 1. Практичні рекомендації щодо вдосконалення методики професійної підготовки перекладачів у міжкультурному контексті

Джерело: власна розробка авторів

Удосконалення професійної підготовки перекладачів у міжкультурному контексті передбачає системну роботу над розвитком міжкультурної компетентності, мовних та комунікативних навичок, а також практичної здатності передавати культурно специфічні елементи тексту. Рис.1 допомагає узагальнити сучасні методичні підходи та підкреслює взаємозв'язок між навчальними стратегіями і практичними результатами.

З рис.1. видно, що ефективне вдосконалення професійної підготовки перекладачів передбачає комплексне поєднання інтеграції міжкультурної підготовки у навчальні дисципліни, активного використання автентичних матеріалів, застосування інтерактивних і проектних методів, розвитку професійної рефлексії, використання сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ) та балансу лінгвістичних, культурних і прагматичних аспектів перекладу. Реалізація цих рекомендацій сприяє підвищенню мовної та культурної чутливості студентів, розвитку практичних умінь, здатності нейтралізувати комунікативні бар'єри та формує готовність майбутніх перекладачів до ефективної міжкультурної взаємодії.

Висновки. Внаслідок здійсненого вивчення було доведено, що переклад є дієвим засобом подолання міжкультурних комунікативних перешкод у фаховій підготовці фахівців з перекладу. Розглянуто головні аспекти міжкультурної взаємодії, згруповано бар'єри, встановлено звичні хиби студентів та виявлено їхні підстави.

У межах дослідження було з'ясовано, що міжкультурні комунікативні перешкоди є багатовимірними й зумовлюються мовними, культурними, прагматичними та соціальними чинниками. Виявлення типових міжкультурних бар'єрів у перекладацькій праці дозволило окреслити головні питання фахової підготовки, зокрема недостатній рівень міжкультурної ерудиції, обмежені здібності до рефлексії та складнощі у доборі відповідних

перекладацьких методів.

Запропонований комплекс практичних орієнтирів для оновлення підготовки перекладачів переконливо вказує на потребу цілісного підходу, у якому мовна техніка не відокремлюється від культурного контексту й комунікативної доцільності.

Результати дослідження можуть бути безпосередньо використані в освітніх модулях «Теорія перекладу», «Міжкультурна комунікація», «Практика письмового та усного перекладу» для формування навичок культурної інтерпретації тексту. Це сприятиме підвищенню міжкультурної компетентності майбутніх перекладачів у межах професійної підготовки.

Список використаних джерел

1. Герасименко О.Ю., Гончаренко А.О. Мистецтво перекладу як засіб збереження культурних нюансів у процесі перекладацької діяльності. *Наукові записки*. 2023. Випуск 2(205). С. 38-44. DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2023-205-5>.
2. Крайняк Л.К., Боднар О.Б., Дуда О.І. Переклад як процес міжкультурної комунікації: основні моделі. *Закарпатські філологічні студії*. 2025. Випуск 39. Том 2. С. 131-135. DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.39.2.23>.
3. Киричук Л., Ковальчук Л., Пожарська Н. Розвиток міжкультурної компетентності в процесі доперекладацького аналізу українських туристичних путівників англійською мовою. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Філологія (мовознавство). 2025. № 40. С. 148-155. URL: <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2025-40-16> (дата звернення 12.10.2025).
4. Лобода Ю. А. Міжкультурний компонент у підготовці майбутніх перекладачів: сучасні дидактичні методи. *Педагогічна Академія: наукові*

записки. 2025. №23. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17329384>.

5. Савицька Л. В., Ковальова К. Л., Безугла І. В. Вплив перекладу на міжкультурну комунікацію: аспекти філології та лінгвістики. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 8(14). С. 279–292. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-8\(14\)-](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-8(14)-) (дата звернення 12.10.2025).

6. Hamaniuk V., Karpiuk V., Shumilina I., Ustinova V., 2024. The concept of “intercultural competence” in educational and scientific discourses. *Educational Dimension*. 2024. 11. pp.1–27. URL: <https://doi.org/10.55056/ed.715> (дата звернення 12.10.2025).

7. Mirzoyeva L., Syurmen O. Developing intercultural competence of trainee translators. *Global Journal of Foreign Language Teaching*. 2016. № 6(3). pp. 168–175. URL: <https://doi.org/10.18844/gjflt.v6i3.1663> (дата звернення 12.10.2025).

8. Кабаченко І., Артеменко Ю. Концептуальні засади формування мовної особистості майбутніх філологів-перекладачів. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом*. Філологія. 2024. № 3(13). С. 33–37. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/philology/article/view/4431/4741> (дата звернення 12.10.2025).

9. Мовчан Л.Г., Головська І.В. Ефективна комунікація в перекладацькій діяльності. *Молодий вчений*. 2024. № 6.1 (130.1). С. 51-55. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-6.1-131.1-12>.

10. Швець Н., Швець О. Специфіка формування професійної компетенції майбутнього перекладача в умовах сьогодення. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 77, том 3. С. 296-302. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/77-3-40>.

11. Taşkın B., Çömlekçi M. F. Building Intercultural Communication Competence in Translator Training: A Metacognitive Approach. *Çeviribilim Ve Uygulamaları Dergisi*. 2023. (34). pp. 111-130. URL:

<https://doi.org/10.37599/ceviri.1281338> (дата звернення 12.10.2025).

12. Mejri S. Integrating Intercultural Competence with the Translator Training. *International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS)*. 2024. 8(01). pp. 1760-1768. URL: <https://doi.org/https://dx.doi.org/10.47772/IJRISS.2024.801129> (дата звернення 12.10.2025).

13. Li N. Cultural Translation as a Transformative Pedagogical Tool: Enhancing Intercultural Competence in Modern Education. *Forum for Linguistic Studies*. 2025. 7(1). pp. 867–878. URL: <https://doi.org/10.30564/fls.v7i1.7388> (дата звернення 12.10.2025).

14. Pietrzak P. Metacognitive translator training: Focus on personal resources. 2022. URL: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-97038-3> (дата звернення 12.10.2025).

15. Mellinger C. D. Metacognition and self-assessment in specialized translation education: Task awareness and metacognitive bundling. *Perspectives*. 2019. 27(4). pp. 604-621. URL: <https://doi.org/10.1080/0907676X.2019.1566390> (дата звернення 12.10.2025).

16. Прус Н.О., Зінченко О. А., Лембік С.О. Роль міжкультурної комунікації у формуванні професійної мовної компетентності. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. 2025. Том 36 (75) № 1. Частина 2. С. 190-196. DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.1.2/30>.

17. Галицька М. М. Міжкультурна комунікація та її значення для професійної діяльності майбутніх фахівців. *Освітологічний дискурс*. 2014. № 2 (6). С. 23-32. URL: <https://files01.core.ac.uk/download/pdf/33686839.pdf> (дата звернення 12.10.2025).

18. Петухова О.І., Говорун А.В. Крос-культурні комунікативні бар'єри та їх подолання в англomовному середовищі. *Закарпатські філологічні студії*.

2024. Випуск 36. С. 182-186. DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.36.31>.

19. Кривобок К. В., Котельникова Ю. М., Кінас І. О. Міжкультурні особливості в процесі управлінських комунікацій. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2023. № 1-2. С. 18-24. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2023-1-3>.

20. Каніболоцька О. Вивчення «комунікативних бар'єрів» міжкультурної комунікації в процесі професійної підготовки студентів в університеті. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. № 11(25). С. 431–440. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/6584/6618> (дата звернення 12.10.2025).

21. Антонівська М. Міжкультурна компетентність перекладача в умовах інтеграційних процесів міжнародної діяльності. *Culture and Arts in the Modern World*. 2018. (19). pp. 120–127. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1915.19.2018.141364>.

22. Leleka T. O. (2024). Translation peculiarities in the cultural aspect. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2024. №208. С. 247–252. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-208-34>.

23. Нідзельська Ю. М. Загальні стратегії характеристики поняття перекладацьких стратегій у сучасному перекладознавстві. IX Міжнародна науково-практична конференція «European congress of scientific discovery», 18-20.08.2025, Мадрид, Іспанія. С. 170-175. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/44915> (дата звернення 12.10.2025).

24. Ніколаєва Т. М. Перекладацькі стратегії в англо-українському просторі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2018. № 1. С.110-115. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_filol_2018_29\(68\)_1_23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_filol_2018_29(68)_1_23) (дата звернення 16.12.2025).

25. Kylyvnyk V. V., Lebed I. B., Kushnir A. S. Eproduction of culturally marked units inenglishtranslation. *Наукові записки*. Серія: Філологічні науки. 2025. № 1(214). С. 54–58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-214.1-6>.

26. Середа Н. А. Національно-культурна маркованість лексичних одиниць у німецько-українському перекладі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 39 том 3. С. 79-82. DOI <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.39.3.18>.

27. Мороз Т.О. Специфіка перекладу культурно маркованих одиниць. *Молодий вчений*. 2018. № 4.4 (56.4). С. 64-68. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/4.4/18.pdf> (дата звернення 12.10.2025).

28. Hoff H. E. The evolution of intercultural communicative competence: conceptualisations, critiques and consequences for 21st century classroom practice. *Intercultural Communication Education*. 2020. Vol. 3. №. 2. P. 55–74. DOI: 10.29140/ice.v3n2.264.

29. Alenezi A.-M. Intercultural competence in a translator training program: exploring students' self-assessment and perceptions. *Revue de Traduction et Langues*. 2021. Vol. 20. №. 2. P. 8–22. URL: https://www.researchgate.net/publication/361227712_Intercultural_Competence_in_a_Translator_Training_Program_Exploring_Students'_SelfAssessment_and_Perceptions (дата звернення 12.10.2025).

30. Кочмар Д. А., Поченіюк Я. В. Технології формування міжкультурної компетентності здобувачів вищої освіти у процесі навчання іноземної мови. *Вісник Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука*. Серія: Педагогіка та психологія. 2024. № 2(3). С. 18–23. DOI: 10.32782/3041-2021/2024-2-3.

31. Соколовська С. Ф. Формування міжкультурної компетентності у студентів-філологів. *Scientific and pedagogical internship*. 2024. November 4 – December 15. С. 47-50. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/42200/1/1.pdf> (дата звернення 12.10.2025).

32. Тимченко-Міхайліді Н. С., Пугач В. Б. Культурологічний аспект підготовки фахівців у процесі вивчення іноземних мов. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія. Педагогічні науки». 2018. № 1 (15). С. 202–207. DOI: 10.32342/2522-41-5-2018-0-15-202-207.

33. Гладка І.А., Романюк В.Л., Гончарова Т.В. Сучасні технології роботи з автентичними навчальними матеріалами на практичних заняттях з англійської мови. *Наукові записки*. 2021. №150. С.77-84. DOI:10.31392/NZ-при-150.2021.07.

34. Дмітренко Н. Є. Використання автентичних текстів в автономному навчанні професійно орієнтованого англомовного спілкування. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 69. Т. 2. С. 107-111. DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-2.21>.